

ŠTÁTNY INFORMAČNÝ SYSTÉM, JEHO ŠTRUKTÚRA A FUNGOVANIE V SÚČASNOSTI

Anton DUBČÁK

Ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácií SR
Odbor štátneho informačného systému a informatiky

1. Štátny informačný systém

Štátny informačný systém (ŠIS) je sústava informácií a informačných činností, ktoré slúžia na plnenie úloh štátu. Informácie a informačné činnosti tvoria súčasť ŠIS, ak sa na ne použijú prostriedky zo štátneho rozpočtu. Informácie a informačné činnosti zabezpečujú orgány pôsobiace v oblasti ŠIS.

Toto je praktická definícia pojmu ŠIS zo zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 261/1995 Z. z. o štátnom informačnom systéme.

Účelom tohto zákona bolo a je upraviť podmienky na utváranie a prevádzkovanie ŠIS ako aj práva a povinnosti orgánov v jeho oblasti pôsobiacich. ŠIS reálne (nejako) funguje, štátna správa plní svoje povinnosti s rôznym stupňom zabezpečenia nutných informačných činností vykonávaných automatizovaným i neautomatizovaným spôsobom, ktoré sú organizačne, finančne a kapacitne dostatočne, či nedostatočne zabezpečené. Od efektívnosti fungovania ŠIS závisí priamo a v rozhodujúcej miere fungovanie štátu. Je teda prirodzené zaoberať sa jeho výkonnosťou, adaptibilitou, utváraním, vývojom, prevádzkovaním a celým životným cyklom jeho častí, ktorými sú viac menej ostro ohraničené informačné systémy.

2. Riadenie tvorby a prevádzkovania ŠIS

V zmysle zákona o ŠIS sa v riadení a prevádzkovaní ŠIS uplatňujú prvky riadenia stanovovaním záväzných parametrov, aj prvky priameho riadenia, formulovaním a zadávaním priamych úloh.

Parametrami sú štandardy ŠIS. Štandardy sú úpravy výkonu informačných činností, metodika tvorby a prevádzkovania ŠIS alebo jeho častí a vybrané technické normy. Zákon o ŠIS vymedzuje zodpovednosť za tvorbu, vydávanie a vyhlasovanie štandardov po ich prerokovaní v Rade vlády SR pre informatiku (RVI) Štatistickému úradu SR (ŠÚ SR).

Predpisuje aj spoluprácu s Úradom pre normalizáciu, metrológiu a skúšobníctvo SR, ktorá je nevyhnutná, najmä ak sa vyhlásenie za štandard týka technických noriem. RVI ako najvyšší poradný orgán vlády v oblasti informatiky zabezpečuje stanovisko všetkých ústredných orgánov štátnej správy k návrhom štandardov. Keďže ju tvoria pracovníci zodpovední za informatiku v jednotlivých rezortoch, predstavuje prerokovanie štandardov v RVI aj cestu na ich jednoduchšie zavádzanie do praxe.

Legislatívnym zabezpečením realizácie zákona o ŠIS v tejto oblasti bolo vydanie Výnosu ŠÚ SR č. 916/1996 – 14 a Výnosu č.372/1998-830, ktorými boli vyhlásené štandardy pre štátny informačný systém. Boli pripravené ŠÚ SR-om, prerokované v RVI a schválené Stálou komisiou legislatívnej rady vlády SR pre správne právo. Ich vydanie bolo oznámené v Zbierke zákonov a zverejnené v Spravodajcoch ŠÚ SR. Oblasť štandardizácie bola organizačne aj kapacitne zabezpečená na dobrej úrovni, stáva sa činnosťou, ktorá nevyžaduje žiadne dodatočné zdroje. Aktivizovať bude treba "dodávateľov" návrhov štandardov a návrhov na to, čo štandardizovať. Tu hodláme osloviť vybranú skupinu firiem pôsobiacich na Slovensku v oblasti informačných a komunikačných technológií (ICT), s predpokladom, že sa vyjadria aj k jestvujúcemu súboru teraz platných štandardov. Domnievam sa, že v ňom máme veľa prekonaných vecí.

Pre stránku obsahového vymedzenia ŠIS sú zákonom stanovené tri úrovne dokumentov nutných pre jeho budovanie. Konceptia ŠIS ako celku, koncepcie častí ŠIS (koncepcie informačného systému rezortu ako celku, alebo koncepcie v rezorte rozhodujúcich ťažiskových informačných systémov) a projekty s medzirezortným charakterom.

Kotvou, základom, stabilnou úrovňou od ktorej je ŠIS obsahovo závislý je úroveň projektov s medzirezortným charakterom. Projekty s medzirezortným charakterom schvaľuje ústredný štátny orgán do pôsobnosti ktorého patrí problematika riešená projektom na základe posúdenia ich náležitostí. Pri posudzovaní projektov resp. ich náležitostí (prakticky sa posudzuje predpísaná dokumentácia) sa prihliada na stanovisko užívateľov informačného systému aj na stanovisko RVI. Náležitosti projektu sú legislatívne stanovené (Vyhláška č. 283 Štatistického úradu Slovenskej republiky z 30. septembra 1996, ktorou sa ustanovujú náležitosti projektu časti štátneho informačného systému a postup pri jeho vypracúvaní a schvaľovaní) stanovený je aj spôsob ich schvaľovania. Zákomom je ustanovené, že skutočnosť (zavádzaný alebo prevádzkovaný informačný systém) musí byť v súlade s príslušným projektom. Nesúlad je sankcionovateľný. Je pripravený nový štandard ŠIS, ktorého obsahom sú metodické

postupy pre prácu s informačným systémom (časťou ŠIS) počas celej doby jeho životnosti. Spravidla je projekt bez diskusií financovaný zo štátneho rozpočtu, z rozpočtovej kapitoly ústredného štátneho orgánu ktorý ho schvaľuje, alebo z iných zdrojov (okrem projektov PHARE sú iné zdroje využívané zriedka).

Koncepcie (rezortných) častí ŠIS sa doteraz akosi "neujali". Okrem Ministerstva vnútra a Ministerstva životného prostredia ich "dobrovoľne" nespracoval žiaden rezort. Prevažujú otázky čo by taká koncepcia mala obsahovať, na aké dlhé obdobie by mala byť pripravená, odkiaľ by mali byť úlohy z nej vyplývajúce financované. Aké projekty rezortné, či s medzirezortným charakterom by mali byť obsiahnuté v nej, aké projekty alebo aspoň zámery z nej by mali byť popísané, navrhnuté, vytýčené aj v dokumente vyššom, z čoho by mali byť financované. Ukazuje sa, že koncepcia časti ŠIS (rezortná) by mala byť stálym a pritom otvoreným dokumentom, ktorý by mal byť menený na základe viacerých udalostí. Mal by sa v nej odraziť stav zabezpečenia úloh po schválení rozpočtu, po prijatí prostriedkov zvonka (ako PHARE, alebo príspevok medzivládnych, nevládných organizácií), po schválení koncepcie ŠIS ako celku, po realizácii väčšieho projektu v koncepcii obsiahnutého, po uskutočnení organizačných alebo legislatívnych zmien väčšieho rozsahu. Mala by byť výhľadom, zásobníkom úloh ktoré informatizácia rezortu a činností za ktoré rezort zodpovedá vyžaduje.

Koncepcie ŠIS ako celku boli doteraz vypracované dve. Koncepcia na roky 1995 a 1996 a koncepcia na roky 1997 a 1998. Koncepcia na roky 1997 a 1998 bola Štatistickým úradom SR (ďalej len "ŠÚ SR") predložená Rade vlády SR pre informatiku (ďalej len "rada") a následne prerokovaná vládou Slovenskej republiky. Negatívom je, že v oboch prípadoch prerokovania koncepcie boli z návrhu uznesenia vlády SR vypustené, resp. modifikované finančné nároky na jej realizáciu. Toto malo negatívny dopad na zabezpečenie úloh koncepcie jednotlivými ústrednými štátnymi orgánmi. Podiel na príprave návrhu koncepcie, resp. spolupráca ostatných ústredných orgánov štátnej správy bola pri oboch koncepciách nedostatočná. Vyplývalo to predovšetkým z toho, že ústredné štátne orgány nemali ešte vypracované vlastné koncepcie častí ŠIS. Nastal stav, že koncepcia ŠIS nemala oporu ani zhora (stratégia, ÚSRSVT SR) ani zdola (rezorty). Bola teda osamotená a slúžila vlastne ako podklad, ktorý bol využívaný aj ako strategický, aj ako rezortný materiál. Osobitne sa ňou vláda v rozhodujúcich krokoch pri príprave rozpočtu nezaoberala, v období mimo prípravy rozpočtu zdroje nepridelila. Úlohy z nej, keďže nie sú na ich riešenie prostriedky, bude ťažko vyhodnocovať. Otázne bolo zaradenie projektov do tejto koncepcie. Formuláciou projektov prispeli iba niektoré rezorty, to čím

prispeli neboli nosné projekty rezortov a súbor v koncepcii uvedených projektov netvoril nijaký vnútorne previazaný systém. Zbortilo sa aj financovanie úloh. Počítali sme s prostriedkami zo štátneho rozpočtu, aj s prostriedkami z Fondu národného majetku. Ani jeden zo zdrojov sa nám nepodarilo aktivizovať. Zdroje zo štátneho rozpočtu boli stratené už pri predkladaní materiálu, predseda ŠÚ SR ako predkladateľ koncepcie ich od vlády nepožadoval.

3. Štruktúra ŠIS

Zákon o ŠIS sa prioritne zaoberá parametrickým utváraním a prevádzkovaním ŠIS. Hovorí o tom ako je nutné ŠIS utvárať a prevádzkovať. Obsahovou stránkou ŠIS sa zákon zaoberá iba na dvoch miestach.

Prvým je ustanovenie, ktoré ukladá ŠÚ SR vypracúvať a po prerokovaní v RVI schvaľovať a uskutočňovať projekty tých častí ŠIS medzirezortného charakteru, ktoré nie sú v pôsobnosti žiadneho ústredného štátneho orgánu. Tu ide o akúsi poistku voči kompetenciám, resp. voči tomu, že kompetenčný zákon nie je a nemusí byť komplexný, že napriek úlohám ktoré obdržia rezorty z parlamentu, alebo od vlády sa vyskytujú úlohy ktoré je potrebné a nutné riešiť a kompetenčne nie sú zabezpečené. Najviac sa to prejavuje ako dôsledok prirodzeného vývoja spoločnosti (kompetencie sú spravidla pozadu za vývojom). V súčasnosti je prioritou nutnosť zachytiť trendy budovania informačnej spoločnosti (ISPO) a "operatívna" úloha akútne riešiť problém dátovej reprezentácie dátumu na prelome rokov 1999 a 2000.

Druhou úlohou je úloha utvárať v spolupráci s ostatnými ústrednými štátnymi orgánmi systém obsahujúci informácie o častiach štátneho informačného systému z hľadiska obsahového, technologického a organizačného (metainformačný systém) a zabezpečovať jeho prevádzkovanie. Táto úloha sa v súčasnosti (v rozpore so zákonom) neplní.

Už počas prípravy a prvých rokov platnosti zákona o ŠIS kryštalizovala myšlienka začať (štartovať) budovanie ŠIS-u centrálné. Vychádzala z možnosti založiť resp. prednostne centrálné vybudovať "jadro ŠIS", ktorým má byť jeho kľúčový podsystem pozostávajúci z ošetrenia základných entít ŠIS-u. Za tieto entity možno považovať fyzickú osobu (občana, obyvateľa, hosťa, ...) ekonomický subjekt (právnickú osobu, fyzickú osobu ktorá podniká) nehnuteľnosť (vrátane pôdy). Mali vzniknúť tri základné súbory identifikačných údajov, ktoré chápeme ako registre:

- register obyvateľstva,

- register ekonomických subjektov,
- register územných jednotiek a nehnuteľností.

Registre by mali byť budované ako referenčné, mali by teda obsahovať minimum identifikačných údajov o danej entite, každý register by mal byť sprístupnený na jedinom mieste a cez jeden prístupový kanál. Mal by mať gestora (rezort), ktorý bude garantovať jeho pravdivosť, aktuálnosť a jeho ochranu. Účelové (nadväznú) informačné systémy štátnej správy by mali mať zabezpečenú väzbu na údaje obsiahnuté v registroch. Registre musia byť aj vzájomne prepojené, potom budú tvoriť základné jadro ŠIS. Je to typická nadrezortná úloha, ktorej riešenie je nutnou podmienkou pre zjednotenie interfejsov štátnych orgánov s verejnosťou, pre vnútornú integráciu ŠIS a pre priblíženie štátnej správy verejnosti (najmä občanom).

Prepojenie registrov je (ako celý ŠIS) závislé od stavu komunikačného prepojenia štátnych orgánov, od stavu štandardov ŠIS, klasifikácií a číselníkov, pripravenosti pracovníkov štátnej správy a ďalších vecí. Každý z nich mal alebo má aj vlastné problémy. Register obyvateľov bolo treba usporiadať (založiť) po rozdelení federácie, presťahoval sa do Banskej Bystrice, prekonal prevod z policajnej do civilnej zložky rezortu vnútra. Register ekonomických subjektov bol navrhovaný ako zjednotenie databáz, ktoré vedú rezorty spravodlivosti, vnútra a štatistiky. Dohoda o ďalšom postupe nebola uzavretá, bude treba znova analyzovať jestvujúce legislatívne zábrany. Register nehnuteľností a zjednocujúci informačný systém o území je vo svojom jadre vecou rezortu geodézie, kartografie a katastra a rezortu národnej obrany. Tu príde pravdepodobne v krátkej dobe k dohode.

4. Stratégia informatizácie

Koncepcie, koncepcia ŠIS, i koncepcie rezortné, musia samozrejme obsahovať aj úlohy, aj návrhy projektov, či sú v prevažujúcej miere rázu technologického, legislatívneho alebo organizačného. Potrebujú jednotiaci rámec. Rámec, smerovanie, ohraničenia, smery postupu informatizácie, prognózy, by avšak bolo vhodné zhromaždiť do "vyššieho" materiálu, otvoreného, udržiavaného štátnou správou, rozvíjaného kýmkoľvek. Takýto dokument (alebo dokumenty, aj prípadne konkurenčné, ...) absentujú. Pravdepodobne sa nenájde subjekt ktorý by ho pre Slovensko z vlastnej iniciatívy a na vlastné náklady vypracoval. Ani pre oblasť napríklad strednej Európy, alebo regiónu, ktorý by sme mohli považovať natoľko za svoj, aby sme z neho mohli pri našich snaženiach vychádzať (a doň prispievať). Vypracovať ho bude musieť pravdepodobne štátna správa – už tak raz

spravila – spomeňme Národný program informatizácie. Ak by nebola vznikla časová medzera dlhšia ako sedem rokov (podotýkam, že inovačný cyklus komponentov informačných a komunikačných technológií, systémov, dokonca aj organizácie a legislatívy je kratší) a Národný program informatizácie by bol priebežne inovovaný (nie samotnou vládou zatratený), boli by sme dnes ďalej. Náklady na udržiavanie takéhoto dokumentu v aktuálnom stave sú podľa mňa nižšie ako jednorázový výdavok na jeho spracovanie raz za 3 až 5 rokov. Okrem toho jestvovanie takéhoto dokumentu, ak bude "živý" pravidelne aktualizovaný a dostatočne otvorený umožní orientáciu všetkým subjektom v tejto oblasti činným. Otvorený by mal byť nielen ľuďom zo štátnej správy, ľuďom z výskumu, firmám pôsobiacim na trhu informačných a komunikačných technológií, ľuďom zo sféry tvorčej ale i užívateľom, teda občanom, obyvateľom, subjektom žijúcim čo len nakrátko na Slovensku. Tak bude možné priebežne očisťovať zámery od prekonaných smerov, získavať nové podnety pre aktualizáciu zámerov, angažovať širokú verejnosť odbornú aj neodbornú pre rozvojové otázky. Tuším tu silný potenciál, sme stále "Neprebudení".

Ťažko je predpokladať, že aspoň prvý krok urobí niekto iný než štát. Dokument treba vypracovať, treba ho držať v aktuálnom stave, implementovať doň teraz známe prvky, aktivity a smery. Foriem práce s ním a s jeho priebežnou aktualizáciou môže byť viac. Dá sa predpokladať, že vzniknú viaceré fóra, diskusné kluby, internetovské stránky (platené, či neplatené) vzdelávacie programy univerzít (platené, či neplatené), konferencie, semináre,...

Absencia inovovaného národného programu informatizácie, stratégie budovania informačnej spoločnosti, koncepcie informatizácie Slovenskej republiky, čo sú v súčasnosti synonymá, je citeľným bielym miestom v štruktúre zabezpečovania ŠIS. Vláda uznesením z 30. júna 1999 uložila ministrovi dopravy, pôšt a telekomunikácií vypracovať v súčinnosti s ostatnými ústrednými orgánmi štátnej správy ucelenú koncepciu rozvoja informačnej spoločnosti v novom miléniu.

5. Koncepcia ŠIS na rok 2000

Koncepciu štátneho informačného systému je podľa zákona nutné vypracúvať a po prerokovaní v RVI predkladať vláde na schválenie v dvojročných intervaloch. Na kolégiu predsedu ŠÚ SR bol raz v roku 1997 a druhý raz v roku 1998 predložený materiál v ktorom sa uvádzala nutnosť spracovať koncepciu na obdobie dlhšie (4 roky) a v dvojročných intervaloch ju spresňovať, na potrebu (nutnosť) spracovať materiál s dlhodobejším výhľadom (stratégiu budovania informačnej spoločnosti – nový národný

program informatizácie) a na nutnosť vyčleniť pre riešenie úloh koncepcie osobitné zdroje. Výsledkom je to, že rok 1999 nie je "konceptne" zabezpečený – bývalý predseda ŠÚ SR predloženie koncepcie vláde odložil.

V nových podmienkach, kedy sa príprava koncepcie uskutočňuje na MDPT SR, bol pripravený jej prvý návrh tak, že pokrýva iba rok 2000 a obsahuje najpálčivejšie úlohy štátneho informačného systému (aj úlohu riešiť stratégiu informatizácie celej spoločnosti) ktoré je nutné riešiť v budúcom roku. Tento návrh bol predložený pracovnej skupine vytvorenej pre tento účel uznesením RVI.

Po posúdení pracovnou skupinou a spracovaní druhého návrhu pôjde na medzirezortné pripomienkové konanie, potom sa ním bude zaoberať RVI a vláda.

Počas jej spresňovania predpokladáme rozvinúť otázky doriešenia postupnosti (časovej náväznosti) navrhovaných úloh, doplnenie (vyňatie) úloh a stanovenie potrieb zdrojov a ich kvantifikáciu. Zatiaľ sa materiál zoberá potvrdením rozbehnutých (režijných) činností v gescii MDPT SR a formulovaním rozhodujúcich oblastí pre rozvoj ŠIS a informatiky po roku 2000.

1.1. Za rozhodujúce sú v gescii MDPT SR považované tieto činnosti:

- príprava koncepcií ŠIS,
- spolupráca na príprave koncepcií častí ŠIS,
- koordinácia budovania ŠIS,
- príprava, vydávanie a vyhlasovanie štandardov ŠIS,
- činnosť sekretariátu rady.

1.2. Rozhodujúce oblasti pre rozvoj štátneho informačného systému a informatiky po roku 2000

5.2.1. Tvorba národnej stratégie informatizácie

Je to úloha hlavne prognostická, chápaná oveľa širšie ako úloha budovania štátneho informačného systému. Nie je rozhodujúce ako ju budeme nazývať, či pôjde o projekt "Slovensko v informačnej spoločnosti, alebo o nový Národný program informatizácie známy z roku 1992, nový "NPI 2000", alebo použijeme synonymum z uznesenia vlády č. 558/1999.

V každom čase je potrebné mať obraz Slovenska pre budúcnosť ako otvorený dokument umožňujúci udržať smer, ale aj permanentne diskutovať o cieľoch a o postupoch ich dosiahnutia. Vzhľadom na to, že žijeme alebo budeme žiť v informačnej spoločnosti,

bude jeho podstatnou časťou popis procesu informatizácie spoločnosti. Na prahu nového tisícročia o tom nemôže byť pochyb – ide o prvoradú úlohu.

5.2.2. Legislatívne úpravy informatiky a informatizáciou vyvolané právne úpravy

Akútnou je potreba úpravy autorského zákona, realizačné postupy vyplývajúce zo zákona o verejnom obstarávaní, kompetenčných zákonov, úpravy bezhotovostného platobného styku a pod. Vyvolané budú úpravy spisových poriadkov, spôsobov archivácie, zvýšenie možností využívať elektronické médiá (mikrofilm alebo iné médium ako právny doklad, elektronická pečiatka, bezhotovostný platobný styk, identifikačné karty s čipom, atď).

5.2.3. Vytvorenie a sprevádzkovanie modelu štátneho informačného systému

Model by mal slúžiť na dokumentovanie aktuálnych funkcií jednotlivých orgánov spadajúcich do kompetencie štátneho informačného systému, na analýzu informačných tokov a zdrojov údajov, na modelovanie a návrhy racionalizácie fondov dát a informačných tokov podľa reálnej i pripravovaných zmien organizácie a pôsobnosti týchto orgánov. Mal by byť aktuálnou mapou štátneho informačného systému, na ktorej pozadí bude možné oceniť (simulovať) dôsledky inovácií v štátnej správe.

5.2.4. Metainformačný systém štátneho informačného systému

Nadväzuje na dokončenie modelu štátneho informačného systému (ŠIS-u) a na výsledky štatistického zisťovania stavu informatizácie štátnej správy. Tieto sú preň nutnou podmienkou, spolu s fungujúcou územne rozloženou počítačovou (komunikačnou) sieťou štátnej správy. Model by mal obsahovať informácie o častiach štátneho informačného systému, o existencii a umiestnení jednotlivých zdrojov dát a o možnostiach prístupu k jednotlivým údajom. Ďalšou nevyhnutnou podmienkou pre jeho budovanie je štandardizácia výmeny údajov medzi účelovými informačnými systémami štátnej správy (medzi štátnymi orgánmi) po stránke technologickej i organizačnej (prístupové práva, oceňovanie vlastných údajov a procesov ich poskytovania).

5.2.5. Vytvorenie a harmonizácia registrov

Štátna správa využíva spravidla tri registre, ako základné súbory identifikačných údajov:

- register obyvateľstva,

- register ekonomických subjektov,
- register územných jednotiek a nehnuteľností.

Registre by mali obsahovať minimum identifikačných údajov o danej entite, každý register by mal byť sprístupnený na jedinom mieste (cez jeden prístupový kanál), mal by mať gestora (rezort), ktorý bude garantovať jeho pravdivosť, aktuálnosť a jeho ochranu. Účelové informačné systémy štátnej správy by mali mať zabezpečenú väzbu na údaje v nich obsiahnuté. Registre musia byť aj vzájomne previazané.

5.2.6. Systém klasifikácií a číselníkov

Klasifikácie a číselníky sú spravidla potrebou vyplývajúcou z právnych predpisov, ktoré sa pripravujú na rezortnej úrovni.

Pre potreby výmeny údajov sú však dôležité tie údaje, ktoré sú odkazom (kľúčovou položkou) do rôznych súborov, rôznych databáz. Riešené budú štandardizáciou týchto kľúčových položiek cestou návrhu príslušného dátového štandardu, jeho zhodnotením, prerokovaním v Rade vlády SR pre informatiku a vydaním. Osobitným problémom, ktorý bude treba projektovo riešiť, je harmonizácia jestvujúcich klasifikácií a číselníkov, najmä základných registrov týkajúcich sa údajov o obyvateľoch, o ekonomických subjektoch a o území.

V súčasnosti neexistuje systém jednoznačného číslovania písomností celej štátnej správy. Je potrebné navrhnuť tento systém tak, aby písomnosť zaevidovaná štátnou správou mala pridelené jednoznačné číslo. Na základe existencie jednoznačného číslovania evidovaných písomností bude možné, okrem iného, presne definovať informačné toky v rámci štátnej správy. Odporúčame preto zaviesť v štátnej správe jednotné klasifikácie a číselníky aj pre písomností.

5.2.7. Vytvorenie územne rozloženej počítačovej siete štátnych orgánov

Táto je ďalšou nevyhnutnou podmienkou integrácie štátnej správy. Z užívateľského hľadiska nie je dôležité či bude vybudovaná osobitne, alebo bude za jej základ využitá niektorá z jestvujúcich sietí (sieť MV SR, sieť CKP, sieť SANET, a p.), ani spôsob prepojenia (pevné linky, komutované linky, satelitné prenosy, alebo iné). Podstatné bude urobiť rozbor potrieb spojení, analyzovať objemy prenášaných údajov v čase a kvantifikovať požiadavky na finančné zdroje potrebné na vytvorenie a prevádzku siete. Projekt (ani analýza potrieb) nie je doteraz spracovaný.

5.2.8. Štandardizácia výmeny údajov medzi štátnymi orgánmi

Štandardizácia bude zahrňovať riešenie problémov výmeny údajov z hľadiska informačných technológií (spôsoby elektronickej výmeny, štandardy ŠIS-u), problémov zjednocovania používaných dátových štandardov, riešenie prístupových práv a nadväzujúcich ocenení údajov a ocenení procesov ich poskytnutia (platby za rôzne druhy prenosov údajov). Štandardizácia bude nadväzovať na zmapovanie a stanovenie typov rozhraní medzi štátnymi orgánmi a verejnosťou a medzi štátnymi orgánmi a zahraničím. Nadväzovať bude tiež na sieť informačných služieb štátnych orgánov pre verejnosť.

5.2.9. Metodika bezpečnosti a ochrany informačných systémov v orgánoch štátnej správy

V prvom kroku vypracovania metodiky pôjde o stanovenie (výber) kritérií pre rôzne stupne ochrany informačných systémov. Kritéria je potrebné vydať ako štandard pre ŠIS. V druhom kroku bude potrebné stanoviť pre jednotlivé informačné systémy a databázy ŠIS-u, im prináležiaci stupeň ochrany v zmysle všeobecne záväzných právnych predpisov (o utajovaných skutočnostiach, o ochrane osobných údajov, a p.) a spisových poriadkov príslušných štátnych orgánov. Tretím krokom bude (ako štandard) vydaná metodika bezpečnosti a ochrany pre potreby zadávateľov, projektantov a prevádzkovateľov informačných systémov štátnej správy.

5.2.10. Inovácia technického, programového a komunikačného vybavenia štátnych orgánov

Predpokladá sa úplné nahradenie jestvujúceho vybavenia každé 3-4 roky a malo by byť v kompetencii jednotlivých rezortov. Výber novej techniky, jej zabezpečenie, implementáciu systému a školenia užívateľov možno za určité celky kumulovať. Pre udržanie konkurencieschopnosti slovenského trhu informačných a komunikačných technológií môže byť vhodné ponechať výber na rezorty s podmienkou dodržania predpísaných minimálnych technických parametrov dodávok a komunikačných (výmenných) štandardov.

5.2.11. Informačné služby štátnej správy pre verejnosť

Prevádzkovateľ časti štátneho informačného systému je podľa zákona povinný poskytnúť všetkým iným (ostatným) štátnym orgánom získané údaje, pokiaľ ich nejaký iný štátny orgán potrebuje pre svoju činnosť.

Okrem toho sú prevádzkovatelia povinní poskytnúť informácie zo štátneho informačného systému každému, kto o to požiada (ak tomu nebránia všeobecne záväzné

právne predpisy). Jednotlivé rezorty musia vytvoriť a prevádzkovať informačné kanály pre styk štátnej správy s verejnosťou. Vychádzať možno z vypracovanej metodiky budovania informačných služieb ústredných orgánov štátnej správy. Ako pilotné projekty možno použiť WWW Informačný systém vlády SR, ktorý zabezpečuje Úrad vlády SR a systém ELIS, ktorý prevádzkuje Inštitút informatiky a štatistiky (v rezorte ŠÚ SR).

Je potrebné zabezpečiť, aby štátne orgány pýtali od obyvateľov jeden údaj (okrem identifikačných) iba raz, aby si vzájomne už raz získané údaje vymieňali a aby mal každý štátny orgán v reálnom čase prístup k relevantným informáciám prevádzkovaným inými orgánmi.

Predpokladáme, že každý ústredný štátny orgán si sám vybuduje a obsahovo naplní príslušný informačný systém a ním bude prezentovať vlastný rezort navonok. Pre potreby verejnosti sú nutné osobitné informačné služby rezortov poskytujúce informácie z rezortných informačných zdrojov, ktorých celý obsah aj rozsah nie je možné všeobecne určiť. Každý rezort musí poskytovať napríklad informácie o vlastnej štruktúre, s menami zodpovedných pracovníkov, zoznamy údajov poskytovaných verejnosti, postupy pre poskytovanie údajov, ako aj údaje o ich prístupnosti a cene. Vlastná technológia poskytovania údajov, organizačné a finančné zabezpečenie týchto služieb budú musieť byť riešené rezortnými projektmi.

Osobitným problémom zostáva podpora štátu vytváraním verejných informačných služieb, ktoré budú obyvateľstvu poskytovať údaje z neštátnych zdrojov (napr. formou "kioskov").

5.2.12. Vzdelávanie pracovníkov štátnej správy v informatike

Znalosti pracovníka štátnej správy budú pravdepodobne stanovené tak, že bude musieť poznať do istej úrovne všeobecne záväzné právne predpisy (ústava, kompetenčný zákon, zákon o štátnom informačnom systéme, atď.) potom právne normy týkajúce sa jeho konkrétneho zamerania (pracovník daňového úradu zákon o účtovníctve, daňový zákon, naväzujúce právne normy, atď.), ďalej normy vlastného úradu (organizačný poriadok, spisový poriadok, atď.) a popritom bude musieť ovládať, ako užívateľ technické, komunikačné a programové prostriedky určené pre jeho prácu. Mal by byť kvalifikovaným užívateľom týchto prostriedkov, schopným aj formulovať požiadavky a zadania pre ich inovácie a racionálnejšie využívanie. Vzrastá požiadavka na vytvorenie otvoreného, v čase modifikovateľného súboru potrebných znalostí a následné vytvorenie systému permanentného vzdelávania pracovníkov štátnych orgánov.

6. Zavedenie odporúčaní medzinárodných fór o informačnej spoločnosti do spoločnosti a do štátnej správy.

Z iniciatívy Európskej únie (EU) boli najmä po aktivitách p. Bangemana v Európe a Al Goreho v USA otvorené fóra krajín EU a krajín strednej a východnej Európy (SVE) o otázkach informačnej spoločnosti (ISPO). Jednotlivé fóra sa zaoberali možnosťami budovania ISPO v krajinách SVE. Posledné (tretie) fórum uznalo:

- že po druhom fóre urobili krajiny strednej a východnej Európy (SVE) veľký pokrok v oblasti formovania informačnej spoločnosti, ale pre pokračovanie spoločného úsilia, im zostáva urobiť ešte veľa dôležitých krokov,
- že vysoká výkonnosť, ktorú prinesie informačná spoločnosť krajinám SVE bude veľmi dôležitým príspevkom pri dosahovaní ich konkurencieschopnosti v rámci prípravy na členstvo v Európskej únii,
- že prechod na informačnú spoločnosť v niektorých krajinách SVE je ešte stále viac v rukách vlád ako ekonomických aktivít,
- že vlády majú dosť možností na to, aby demonštrovali dôležitosť informačnej spoločnosti implementáciou a využitím praktických aplikácií v ich administratíve,
- potrebu primeraného finančného zabezpečenia, ktoré by mali vytvoriť krajiny SVE a EÚ na pokrytie výdavkov na spoluprácu, výskum a rozvoj (piaty rámcový program), na pokrytie ekonomických aktivít, ktoré smerujú k budovaniu trhu informačnej spoločnosti, a že nedostatok vhodnej podpory je zjavnou prekážkou pokroku.

Fórum vyzvalo všetky vlády krajín strednej a východnej Európy, aby každá z nich:

- a) vytvorila národnú stratégiu informačnej spoločnosti, ako aj akčný plán, ktorý by medzi inými obsahoval aj kapitoly, zamerané výslovne na národné finančné prostriedky na aktivity, ktoré súvisia s informačnou spoločnosťou, na aktívnu úlohu vlády pri využívaní technológií príbuzných informatike, na ochranu osobných údajov, informačnú bezpečnosť a dôvernosť, na vzdelávanie pre informačnú spoločnosť, na medzinárodnú spoluprácu v informatike a používanie údajov v informačnej spoločnosti z komerčných, ako aj úradných zdrojov. Stratégia má byť spracovaná vo forme projektu popisujúceho krajinu v informačnej spoločnosti po roku 2000 ako otvorený dokument, umožňujúci diskusiu o cieľoch a o postupoch ich dosiahnutia.
- b) povzbudila investovanie do ekonomiky vytvorením primeraného prostredia, zahrňujúceho ďalší pokrok v liberalizácii telekomunikácií a vyrovnávania taríf, za účelom sprístupnenia lepších a lacnejších.

- c) vybudovala dôveru v elektronické obchodovanie medzi podnikateľmi a zákazníkmi a podporila rozvoj komerčnej elektroniky a digitalizácie s vytvorením jasného predvídateľného právneho rámca, podporeného štandardmi a kódmi riadenia. Aby legislatívu komerčnej elektroniky zahrnula do "acquis communautaire".
- d) ustanovila národnú poradenskú organizáciu, pozostávajúcu z expertov k najpožadovanejším problematikám, aby: zvažovali hlavné línie stratégie a politiky informačnej spoločnosti, formulovali odporúčania národnej administratíve a spolupracovali s inými inštitúciami ktoré sa zaoberajú projektami informačnej spoločnosti.
- e) vytvorila národný úrad na koordináciu implementácie národných akčných plánov za účelom prispievania k pozdvihnutiu národného uvedomenia. Úrad by mal zriadiť národný informačný servis so sieťou verejne prístupných informačných miest, za účelom podporenia aktivít smerujúcich k poskytovaniu vládnych informácií a služieb obyvateľom.

Naša vláda sa problematikou ISPO zaoberala viac ráz, ale prijala iba čiastkové opatrenia. Máme problémy v tomto čase hlavne organizačné. Súvisia najmä s úlohou pripraviť a realizovať stratégiu informatizácie spoločnosti. Rýchle vytvorenie požadovaných štruktúr (útvarov, orgánov) môže výrazne pomôcť nielen pri realizácii stratégie ale už pri formulovaní jej cieľov. Navrhujeme vytvorenie "kancelárie prípravy ISPO" ako útvaru v rámci MDPT SR posilnenie útvaru telekomunikačnej politiky na MDPT SR a posilnenie útvarov informatiky na ministerstvách. Vytvorením a posilnením útvarov v rámci ústredných štátnych orgánov budú oproti vytvoreniu osobitnej organizácie šetrené režijné náklady a bude uľahčená spolupráca s útvarmi zabezpečujúcimi osobitné úlohy štátneho informačného systému a útvarmi ktoré pripravujú budovanie rozhodujúcej infraštruktúry.

7. Použitá literatúra

- [1] Národný program informatizácie Slovenskej republiky (1992 Rada vlády SR pre informatiku)
- [2] Koncepcia štátneho informačného systému na roky 1995 a 1996 (1994 Štatistický úrad SR)
- [3] Koncepcia štátneho informačného systému na roky 1997 a 1998 (1996, Štatistický úrad SR)

- [4] Správa o plnení Koncepcie štátneho informačného systému na roky 1997 a 1998 za rok 1997 (1998, Štatistický úrad SR)
- [5] Tretie fórum krajín Európskej únie a krajín strednej a východnej Európy (1997, Brusel)
- [6] Borská deklarácia (materiály ministerskej konferencie "Globálne informačné siete", 1997, Bonn)
- [7] Koncepcia štátneho informačného systému na roky 1999 a 2000 (materiál na kolégium predsedu Štatistického úradu SR, jún 1998)
- [8] Hájek M.: Inovácia technológie tvorby a poskytovania priestorových informácií (Geoinformatika v službách Armády Slovenskej republiky, B. Bystrica, 1998)
- [9] Vládne uznesenia č. 807/1996 o vytváraní predpokladov na vytvorenie koordinačného centra pre budovanie informačnej spoločnosti, č. 864/1996 ku koncepcii štátneho informačného systému, č. 407/1997 k účasti Slovenskej republiky na celoeurópskej ministerskej konferencii "Globálne informačné siete - využitie potenciálu", č. 470/1997 k záverom celoeurópskej ministerskej konferencie "Globálne informačné siete - využitie potenciálu", č. 558/1999 o vypracovaní ucelenej koncepcie rozvoja informačnej spoločnosti v novom miléniu